

Praktický ekumenik: Josef Smolík a ekumenika¹

Martin Vaňáč

Practical Ecumenist: Josef Smolík and Ecumenism The article focuses on Josef Smolík's activities in the field of ecumenism. In addition to the connection between the teaching of ecumenism and practical theology at the Protestant Theological Faculty, attention is given to his activities both in the world ecumenical work (World Council of Churches) and in Czech ecumenical work in the context of strained relations with the communist regime. Smolík's emphasis was on the practical orientation of ecumenical activities.

Keywords: Josef Smolík (1922–2009), ecumenism, World Council of Churches, Protestant Theological Faculty

Při přípravě sympozia u příležitosti 100. výročí narození Josefa Smolíka (1922–2009) zazněl návrh, aby rozsáhlé pole činnosti profesora praktické teologie na Evangelické teologické fakultě bylo zmapováno příspěvků, které si tento terén rozdělí podle jeho hlavních děl, resp. skript.² Jasná byla volba v případě liturgiky (*Kapitoly z liturgiky*, 1960), homiletiky (*Radost ze slova*, 1983) nebo pastorální teologie, resp. poimeniky (*Pastýřská péče*, 1991).³ V případě ekumenické problematiky se však zdála být skripta z praktické eklesiologie *Kristus a jeho lid* (1997) nedostatečná, neboť Smolíkova aktivity v této oblasti byla více praktického než teoretického rázu.⁴ Smolíkovo angažmá na poli ekumenické problematiky bylo mnohem širší. Projevilo se v několika oblastech, jejichž vhodným společným jmenovatelem se zdá být charakteristika vyjádřená v názvu *Praktický ekumenik*.

1 Tento text byl podpořen programem Univerzitního výzkumného centra UK UNCE/HUM/012, č. 204052.

2 Text je mírně upravenou písemnou verzí přednášky, která zazněla na sympoziu s názvem *Volat církev*: Josef Smolík – sto let*, organizovaném katedrou praktické teologie Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy dne 8. března 2022 u příležitosti 100. výročí narození Josefa Smolíka.

3 Základní přehled Smolíkova díla viz Jan Štefan, Josef Smolík – Učitel Komenského fakulty, *Teologická reflexe* 28 (2022/1), 42–62. Ve stejném čísle jsou k dispozici další texty k dílčím okruhům Smolíkova díla z uvedeného sympozia.

4 Josef Smolík, *Kristus a jeho lid. Praktická eklesiologie*, Praha: OIKOYMENH, 1997.

Ekumenika součástí praktické teologie

Název *Praktický ekumenik* nebyl zvolen jako vědomá polemika s článkem Pavla Filipiho (1936–2015) v *Kostnických jiskrách* z roku 1982 u příležitosti Smolíkových 60. narozenin s názvem *Nepraktický teolog*.⁵ Filipi chtěl ve svém textu – s odkazem na charakteristiku Josefa Lukla Hromádky (1889–1969), že „jako systematický teolog byl vzácně nesystematický“ – poukázat na to, že Smolík coby praktický teolog nebyl úzce zaměřen na praxi nebo na pouhý církevní provoz. V reakci na už tehdy častou výtku, že teologická fakulta studenta nenaučí praktickým dovednostem příštího správce sboru, Filipi odpověděl citátem ze Smolíkova Úvodu do studia teologie: „Úzce praktické pojetí praktické teologie, které jí proměňuje na techniku dosavadního církevního provozu, musí být na teologické fakultě co nejrozhodněji odmítnuto... Nesloužilo by skutečnému budování církve, nýbrž pouze její údržbě. Nebylo by schopno nově reagovat na měnící se podmínky života církve v měnícím se světě.“⁶

Název *Praktický ekumenik* charakterizuje hned několik aspektů Smolíkova přístupu k ekumenické problematice. Jednomu z nich již byla věnována pozornost na sympoziu v roce 2021.⁷ Jedná se o rozšířené pojetí praktické teologie, do které Smolík kromě klasických disciplín (homiletiky, poimeniky, katechetiky a liturgiky) zařadil také praktickou eklesiologii, nauku o misii (misiologii) a nauku o ekumenickém hnutí (ekumeniku).⁸ Propojení výuky ekumeniky s katedrou praktické teologie tak právě díky Smolíkovi patří k jedné ze specifických tradic Evangelické teologické fakulty. Je však třeba dodat, že Josef Smolík se výuce ekumeniky na fakultě soustavně nevěnoval.⁹

5 Pavel Filipi, *Nepraktický teolog*, *Kostnické jiskry* 67 (1982/11), 3.

6 Josef Smolík, *Úvod do studia bohosloví*, Praha: Kalich v Ústředním církevním nakladatelství, 1978, 166.

7 Martin Vaňáč, Výuka ekumeniky v rámci praktické teologie na pražské evangelické fakultě. Odkaz Pavla Filipiho a Josefa Smolíka, *Teologická reflexe* 27 (2021/2), 172–193.

8 Vymezení praktické teologie a charakteristika jednotlivých disciplín viz Smolík, *Úvod do studia bohosloví*, 170–182.

9 Ekumenické problematice se Josef Smolík věnoval od konce 70. let v rámci přednášek s názvem *Praktická eklesiologie* a občas i v seminářích, ve kterých využíval své zkušenosti z jednání komise pro víru a řád (např. projekt Společné vyjádření apoštolské víry dnes). Viz Vaňáč, *Výuka ekumeniky v rámci praktické teologie*, 185–188. Pamětníci však vzpomínají, že Smolíkova častá nepřítomnost kvůli jeho zahraničním ekumenickým aktivitám negativně ovlivňovala jeho výuku a zájem o ní. To ostatně přiznává ve svých pamětech i sám Smolík. Josef Smolík, *Jak to bývalo? Kapitoly z paměti*. 32. Ekumenické horizonty, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/22), 4.

Předmět s názvem *Ekumenická situace* přednášel od poloviny 50. let Bohuslav Pospíšil (1905–1959), první ředitel fakultního Ekumenického institutu.¹⁰ Po jeho předčasné smrti pak ve výuce pokračoval jeho nástupce Jaroslav N. Ondra (1925–2000).¹¹ Od roku 1972 se přednáškám s názvem *Ekumenická nauka o církvích* a dalším vybraným ekumenickým tématům věnoval Pavel Filipi, jmenovaný odborným asistentem pro ekumenismus na katedře praktické teologie.¹²

Kristus a jeho lid: Praktická eklesiologie

S tím souvisí další aspekt označení *Praktický ekumenik*. Již bylo uvedeno, že hlavním Smolíkovým dílem k ekumenické problematice je jeho kniha z roku 1997 s názvem *Kristus a jeho lid* a podtitulem *Praktická eklesiologie*, která je podle autorovy předmluvy shrnutím podstatných částí přednášek a studií z oblasti liturgiky, církevního práva, ekumeniky a církevních dějin za posledních čtyřicet let.¹³ Záměrem autora bylo pomoci studentům bohosloví zasadit církevní praxi do širokého rámce eschatologického dění, které probíhá uprostřed dějin. V neposlední řadě chtěl autor posloužit rozhovoru mezi pravoslávím, katolictvím a protestantismem, a tak přispět k prohloubení ekumenismu. V autobiografickém závěru práce dodal, že knihu psal s velkou vděčností za bohatství, které našel v Kristu a jeho církvi.¹⁴ Toto bohatství se pokoušel v knize naznačit, přičemž vědomě zdůraznil skromný výraz „na-

10 Viz např. Seznam přednášek na Komenského ev. bohoslovecké fakultě ve stud. roce 1957/58, kde je předmět *Ekumenická situace* vypsán pro každý ročník po oba semestry s dotací 1 h/týdně. Zavedení tohoto předmětu souvisí se založením Ekumenického institutu na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v Praze v prosinci 1955. Jedním z jeho úkolů bylo pořádat pravidelné přednášky ze všech oblastí ekumenické historie, teologie i praxe pro posluchače fakulty. Stručný portrét Bohuslava Pospíšila viz Martin Vaňáč, Bohuslav Pospíšil, in: Jan Roskovec – Ota Halama (eds.), *Sto let Evangelické teologické fakulty v Praze*, Praha: Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy, 2019, 199. Stručné dějiny Ekumenického institutu viz Martin Vaňáč, Ekumenický institut, in: Tamtéž, 191–198.

11 Viz např. Seznam přednášek na akademický rok 1962–63, kde je předmět *Ekumenická situace* vypsán pro všechny ročníky s výjimkou prvního. Stručný portrét Jaroslava N. Ondry viz Roskovec – Halama (eds.), *Sto let Evangelické teologické fakulty v Praze*, 166.

12 Stručný portrét Pavla Filipiho viz Tabita Landová, Pavel Filipi, in: Roskovec – Halama (eds.), *Sto let Evangelické teologické fakulty v Praze*, 150–153. K výuce ekumeniky Pavla Filipiho viz Vaňáč, Výuka ekumeniky, 189–192.

13 Smolík, *Kristus a jeho lid*, 7.

14 Tamtéž, 249–250.

značit“, přestože uvedl, že se tématu věnoval v podstatě od svého nástupu na fakultu v roce 1950. O některých věcech, kterým v knize věnoval pár řádek nebo odstavců, prý někdy přednášel celý semestr. Přesto si byl vědom, že v některých věcech nesestoupil až k jejich kořenům, že je mohou bratři a sestry z jiných církví vidět jinak nebo že jim bude některý aspekt scházet. Ostatně skutečnost, že Smolíkova teologie nebyla nikdy úzkoprsá, že nikdy nepohrdala druhými a snažila se v každém křesťanském proudu najít nosné jádro, ocenil při jeho pohřbu tehdejší předseda Ekumenické rady církvi v ČR Pavel Černý.¹⁵

V závěru knihy *Kristus a jeho lid* Smolík zopakoval její druhý záměr, kterým byla snaha pomoci ekumenickým rozhovorům, aby byly kvalifikované, nezatížené předsudky z minulosti ani konfesionalním primitivismem a filozofickou a teologickou nevzdělaností, což jsou věci, kterými ekumenické rozhovory podle Smolíka tak často trpí. Za vyjádření určité kvalifikace pro tento úkol můžeme považovat Smolíkova slova: „Bylo mi dáno poznat církve na všech kontinentech světa... Nedovedu spočítat, na kolika kazatelkách ve světě i u nás jsem směl zvěstovat evangelium, v angličtině, němčině, francouzštině... Všude jsem byl přijímán jako bratr. K tomu je třeba připojit stovky konferencí a rozhovorů, práci na ekumenických dokumentech.“¹⁶

Těmito slovy Smolík velmi trefně shrnul důležitou část svého ekumenického působení, které v jeho případě nebylo vyjádřeno teoretickými texty o ekumenismu, ale zcela konkrétní žitou praxí. Praxí, která může být stěží vystihnuta odkazem na jedno jeho dílo nebo jeden text. Jednak se tato ekumenická zkušenost promítala v podstatě do všech jeho prací a aktivit, ať už to byly jeho práce z liturgiky, homiletiky, katechetiky a další, v nichž najdeme odkazy na texty z různých tradic, nebo se promítla i do jeho práce na *Agendě Českobratrské církve evangelické*. Příznačně tak na první schůzi odboru synodní rady pro novou agendu, která se konala dne 19. června 1969, na sebe vzal úkol prostudovat agendy současné ekumeny.¹⁷ Smolíkova ekumenická zkušenost najdeme také v množství zpráv z jeho cest, ať už publikovaných, nejčastěji v *Kostnických jiskrách* a v *Křesťanské revue*, nebo nepublikovaných,

15 Za profesorem Smolíkem. Pavel Černý, Muž víry a bratr, *Český bratr* 85 (2009/2), 37.

16 Smolík, *Kristus a jeho lid*, 249–250.

17 Zápis 1. schůze odboru synodní rady pro novou agendu 19. 6. 1969. Archiv Univerzity Karlovy (AUK), fond Josef Smolík, složka Zápis z schůzí agendární/liturgické komise 1969–1970, k. 75. Děkuji zaměstnancům Archivu Univerzity Karlovy za možnost nahlédnutí do dosud provizorně uspořádané pozůstalosti Josefa Smolíka a Evě Šormové, dceři Josefa Smolíka, za souhlas ke studiu pozůstalosti.

uložených v archivech. Tyto zprávy jsou zajímavé také tím, že kromě popisu ekumenických rozhovorů a průběhu konferencí v nich věnoval velký prostor dojmům z navštívených míst, církví a sborů.¹⁸

Ekumenický turismus

V tomto ohledu byl Josef Smolík nejenom „praktickým ekumenikem“, ale i „ekumenickým turistou“, což sám ve svých pamětech přiznal, i když dodal, že ho tato nálepka netěší.¹⁹ Smolík toto označení spojil až se svojí volbou do ústředního výboru Světové rady církví v roce 1975. Do jisté míry se tímto „ekumenickým turistou“ stal už v 60. letech poté, co byl valným shromážděním Světové rady církví v New Delhi v roce 1961 na návrh Josefa Lukla Hromádky zvolen členem ústřední teologické komise, tj. Komise pro víru a řád.²⁰ Smolík zůstal jejím členem až do konce 80. let. O pouhý týden mladší kolega z fakulty, Jan Milíč Lochman (1922–2004), ve svých vzpomínkách napsal, že si tehdy na toto místo dělal zálsusk on, ale vybrán byl kolega Smolík, zatímco Lochman byl zvolen do jiné komise Světové rady církví s názvem Církev a společnost.²¹

Přes smířlivá vyjádření ve vzpomínkách Smolíka i Lochmana je možné vnímat jejich určitou rivalitu, což může být dáno také zpětným pohledem ovlivněným jejich pozdějšími osudy. Nakonec to byl právě Lochman, kdo se

18 Viz např. sérii článků, ve kterých Smolík referuje o svých zkušenostech z Peru, kde se zúčastnil zasedání Komise pro víru a řád Světové rady církví v roce 1982: Josef Smolík, Ekumenické shromáždění v Peru, *Kostnické jiskry* 67 (1982/7), 2; Josef Smolík, V říši Inků, *Kostnické jiskry* 67 (1982/8), 2; Josef Smolík, Los pueblos juvenes, *Kostnické jiskry* 67 (1982/9), 2; Josef Smolík, U letničních v Peru, *Kostnické jiskry* 67 (1982/10), 2.

19 Josef Smolík, Jak to bylo? Kapitoly z paměti. 57. Ekumenický turista, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 88 (2003/4), 4.

20 Podle Smolíka se začátkem šedesátých let vzdal Hromádka členství v Komisi pro víru a řád a spolu s profesorem Josefem Bohumilem Součkem (1902–1972) navrhli synodní radě ČCE, aby poslala do Ženevy návrh Smolíka jako kandidáta pro příští volby. Valné shromáždění v New Delhi Smolíka zvolilo. Smolík, Jak to bývalo? Kapitoly z paměti. 32. Ekumenické horizonty, 4.

21 Podle Lochmana přijetím Ruské pravoslavné církve do Světové rady církví v roce 1961 „se něco hnulo“ (ve vztahu komunistů k ekumenickému hnutí), takže na valném shromáždění v New Delhi v roce 1961 Hromádka využil situace k volbě mladších kolegů do komisí Světové rady církví. Lochman nebyl nadšen komisí Církev a společnost, ale zpětně viděno volbu vnímal jako „Boží prozřetelnost“, která natrvalo ovlivnila jeho ekumenickou dráhu. Jan Milíč Lochman, *Oč mi v životě šlo. Cesty českého teologa doma i do širého světa*, Praha: Kalich, 2000, 114.

na valném shromáždění v Uppsale v červenci 1968 stal po Hromádkovi členem ústředního i výkonného výboru Světové rady církví. Přes tlak státních orgánů, které po Lochmanově emigraci prostřednictvím československých zástupců v ústředním výboru Světové rady církví usilovaly o sesazení Lochmana z ekumenických orgánů na zasedání v Utrechtu v srpnu 1972, setrval až do konce funkčního období v roce 1975.²² Na valném shromáždění Světové rady církví v Nairobi v roce 1975 skončila Lochmanovi jeho práce v řídicích výborech a konečně byl jmenován do Komise pro víru a řád, která – jak uvedl – mu byla „zvlášť blízká“.²³ V této komisi nyní zasedal spolu s Josefem Smolíkem. Hned na prvním zasedání komise byl Lochman zvolen do jejího řídicího výboru.²⁴ S ohledem na pobyt v emigraci už nebyl veden jako zástupce Českobratrské církve evangelické, ale jako zástupce federace švýcarských protestantských církví.²⁵ Mimochodem také Lochman se bránil označení „ekumenická turistika“, když napsal: „To cestování po světě nebyla turistika, byla to vždycky intenzivní návštěva církví i teologických učilišť. Pro nás ovšem vzácná možnost seznámit se se situací a prací církví v nejrůznějších kulturních a politických kontextech.“²⁶

Lochmana v ústředním výboru Světové rady církví nahradil Josef Smolík. Jeho upřímnost, ale možná i jistý vnitřní zápas, je znát ze vzpomínek na okolnosti této nominace na přelomu let 1974 a 1975.²⁷ Na jednu stranu napsal, že se pro tuto kandidaturu „nechal ukecat“. Na druhou stranu přiznal, že mu lichotilo být v takové prestižní funkci, ke které mu řada ekumenických

22 O snahách o odvolání v Utrechtu prostřednictvím aktivit československých delegátů Andreje Žiaka (1905–1989) a Milana Salajky (1928–2012) viz Lochman, *Oč mi v životě šlo*, 119–121. Josef Smolík ve svých pamětech uvádí, že s ním v roce 1974 Milan Salajka jednal o nahrazení Lochmana v ústředním výboru SRC po skončení mandátu Lochmana, „kterého SRC odmítla členství zbavit“. Josef Smolík, *Jak to bylo? Kapitoly z paměti*. 49. Člen ústředního výboru, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/39), 4.

23 Lochman, *Oč mi v životě šlo*, 121.

24 Členem Komise pro víru a řád byl dvě období až do roku 1990. Tamtéž, 121–122.

25 Viz např. seznam členů komise ze zasedání v Bangalore v roce 1978, kde je u Lochmana uvedeno „Swiss Protestant Church Federation“. *Minutes and Supplementary Documents from the meeting of the Commission on Faith and Order, August 1978, Bangalore, India*, Geneva: WCC, 1979, 77.

26 Lochman, *Oč mi v životě šlo*, 117.

27 Podle Smolíka členství v ústředním výboru SRC braly státní úřady „nesmírně vážně“, zatímco církev „velice málo vážně“. Smolík, *Jak to bylo? Kapitoly z paměti*. 49. Člen ústředního výboru, 4.

přátel blahopřála. Navíc to bylo v době, kdy mu po několika letech zákazu zahraničních cest na začátku 70. let státní úřady opět umožnily cestovat.²⁸

Smolík si ve svých pamětech postěžoval, že v souvislosti s členstvím v mezinárodní organizaci ho začala sledovat a hlídat policie, která tím obtěžovala celou rodinu.²⁹ Zároveň se vyznal z toho, že se časté cestování negativně promítlo do jeho práce na fakultě, tj. do práce pedagogické a později i řídicí, když se v roce 1978 stal děkanem fakulty.³⁰ V neposlední řadě pak také ve svých pamětech „kajícně přiznal“, že po celý život zanedbával rodinu.³¹ Naopak za určitý zisk zahraničních kontaktů považoval skutečnost, že měl možnost aktivně se účastnit důležité ekumenické teologické práce, ke které především patřila jednání o křtu, večeři Páně a duchovní službě, završená přijetím tzv. limských dokumentů v roce 1982.³² Dále mu tyto cesty umožnily navázání mnohých osobních přátelství s teology a představiteli církvi z celého světa a v neposlední řadě i přinesly možnost podpořit cestování kolegů z fakulty a pro fakultu získat řadu knih.

Smířlivý až kající ráz paměti Josefa Smolíka byl zřejmě ovlivněn i kritikou, kterou vyslechl od některých svých kolegů jako reakci na své zmínky o cestování do zahraničí před rokem 1989: „kvůli pasům prodal všechno: duši, spasení, přátele, čest i vlastní rodinu...“³³

Zpolitizovaná ekumena

Tím se dostáváme k citlivému tématu souvisejícímu se „zpolitizovanou ekumenou“ před rokem 1989, což je téma, které dosud nebylo dostatečně zpracováno, a je otázkou, zda je vůbec možné nalézt všeobecně přijatelnou interpretaci tohoto fenoménu. Předpokládám, že kritiky asi neuspokojí ob-

28 Díky skutečnosti, že po sovětské okupaci v roce 1968 úřady přestaly Smolíka pouštět na zasedání Komise pro víru a řád, vzrostla důvěra, kterou měl ve Světové radě církvi. Zatímco biskup Slovenské evangelické církve augsburského vyznání Ján Michalko (1912–1990) nebo Milan Salajka neměli šanci na zvolení do ústředních orgánů SRC kvůli jejich angažmá v rámci Křesťanské mírové konference (KMK). Tamtéž.

29 Josef Smolík, *Jak to bývalo? Kapitoly z paměti*. 32. Ekumenické horizonty, 4.

30 Děkanem Komenského evangelické bohoslovecké fakulty byl opakovaně (vždy na dvouletá období) v letech 1978–84 a 1986–88 a v letním semestru 1990.

31 Josef Smolík, *Jak to bude? Kapitoly z paměti*. 76. Rodina, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 88 (2003/27), 4.

32 Josef Smolík, *Jak to bylo? Kapitoly z paměti*. 58. Limská liturgie, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 88 (2003/5), 4.

33 Dopis Josefu Smolíkovi ze dne 12.12.1998, AUK, fond Josef Smolík, k. 23.

hajoba Smolíkova působení od jeho blízkého a dlouholetého spolupracovníka Pavla Filipiho, který ve svých vzpomínkách napsal, že by ho ani nenapadlo, že by Smolík v ekumenických grémiích a konferencích vyprodával substanci evangelia, a také že by Smolíka vždycky hájil za jeho činnost v zahraniční i domácí ekumeně, včetně činnosti v neblaze proslulé Křesťanské mírové konferenci (KMK).³⁴ Vždyť v tomto byl Pavel Filipi se Smolíkem na pomyslné jedné lodi a po roce 1989 čelil stejným kritikám.

Ani materiály státních orgánů neumožňují černobílé hodnocení Smolíkova ekumenického působení.³⁵ Na jedné straně mu byla v roce 1960 svěřena propagace činnosti Křesťanské mírové konference a jeho informace o dění ve Světové radě církví státní orgány oceňovaly jako spolehlivé zprávy od důvěryhodného spolupracovníka.³⁶ Na druhou stranu byl při reorganizaci Křesťanské mírové konference k 1. lednu 1966 odvolán z funkce vedoucího informačního oddělení pro údajnou neschopnost toto oddělení vést.³⁷ V následujících dvou letech se v rámci aktivit KMK v podstatě neobjevuje, v roce 1968 je pouhým řadovým delegátem církve na zasedání III. všekřesťanského mírového shromáždění pořádaného KMK.³⁸ Pravděpodobně se vymezoval i vůči některým spolupracovníkům v rámci KMK.³⁹ V rámci diskusí o vztahu Českobratrské

34 Nepublikované vzpomínky Pavla Filipiho v držení autora. Pavel Filipi, *Vzpomínky*, 2002 (1. část) a 2004 (2. část), 33. Josef Smolík ve svých pamětech vzpomínal, že do práce v KMK se dostal tak, že ho její tajemník Jaroslav N. Ondra potřeboval pro psaní protokolů ze zasedání teologické komise. Josef Smolík, *Jak to bývalo? Kapitoly z paměti*. 37. Organizace na černé listině (1), *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/27), 4.

35 Situaci navíc komplikuje skutečnost, že svazek Josefa Smolíka byl 8.12.1989 skartován. Josef Smolík byl v seznamech StB evidován od 27.11.1962 jako agent s krycím jménem DOCENT r. č. 22099. Svazek byl v září 1967 uložen do archivu. Dne 18.10.1972 byl svazek obnoven s krycím jménem PROFESOR r. č. 19221 v rámci Statisticko-evidenčního odboru Krajské správy SNB Praha, v únoru 1976 byl svazek převeden pod 5. odbor X. správy Federálního ministerstva vnitra, tj. pro boj s nepřátelskými živly v církvích a sektách.

36 Záznam ze schůzky se spolupracovníkem „DOCENT“ ze dne 17.2.1966, Archiv bezpečnostních složek (ABS), Historický fond MV, H-697-12-31.

37 Záznam ze schůzky se spolupracovníkem „LADA“ ze dne 11.1.1966, ABS, Historický fond MV, H-697-12-21.

38 Ve svých pamětech vzpomíná, jak na shromáždění, které se konalo na přelomu března a dubna 1968 v Praze a na kterém byl spolu s Alfrédem Kocábem (1925–2018) delegátem za Českobratrskou církev evangelickou, prosadil z pléna do závěrečného prohlášení pasáž odsuzující zneužívání moci. Josef Smolík, *Jak to bývalo? Kapitoly z paměti*. 41. Československé jaro, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/31), 4.

39 Agenturní zpráva z června 1968 informuje o Smolíkově sebevědomí, když sám sebe údajně označoval jako člověka nezkompromitovaného a statečného, který stál po boku tzv. Nové orientace (neformální teologický proud v rámci ČCE, který v 60. letech vystupoval

církve evangelické ke KMK sice nepatřil k hlavním kritikům této ekumenické organizace, ale ani její činnost neobhajoval (např. na synodu ČCE v roce 1969). Přes některé názorové neshody s lidmi z KMK byl spolu s nimi (tj. Josefem L. Hromádkou a Jaroslavem N. Ondrou) kvůli kritickému postoji vůči okupaci, ale i s ohledem na své další aktivity v tzv. krizových letech 1968–1969 z KMK vyloučen a v pohledu státních úřadů upadl v nemilost.⁴⁰ V říjnu roku 1972 byl Smolík vnímán pro jakoukoliv funkci v KMK jako nežádoucí, neboť svými postoji a vztahy se „plně začleňuje do negativního křídla Českobratrské církve evangelické, stojící proti principům a zásadám církevní politiky v ČSSR“.⁴¹

Toto hodnocení mělo důsledky i pro jeho působení na fakultě, neboť ministerstvo kultury začátkem listopadu 1972 odmítlo žádost kandidáta na děkana

kriticky vůči režimu a jehož někteří členové byli v 70. letech režimem pronásledováni). Spor mezi Smolíkem na jedné straně a Lubomírem Miřejovským (1925–2002), Janem Milíčem Lochmanem a Jaroslavem N. Ondrou na straně druhé vypukl poté, co si Smolík nárokoval sestavení delegace Českobratrské církve evangelické na základě pozvání z USA (návštěva byla plánována na říjen 1968). Lochman s Ondrou se údajně rozhodli jednat s Josefem L. Hromádkou s cílem získat ho pro „usměrnění Smolíka“. Informace od spolupracovníka „MIRKA“ ze 17. 6. 1968, ABS, Historický fond MV, H-697-14-0160. V říjnu 1968 nakonec do USA odjeli Lubomír Miřejovský, Vítězslav Gardavský (1923–1978), Dan Drápal a Julius Tomin. Pro velký zájem se rozdělili a absolvovali přednáškové turné na řadě míst USA. Lubomír Miřejovský, *Dopisy z XX. století*, Praha: JUDr. Blanka Havlíčková – Nuga, 2004, 316–325.

- 40 O vyloučení z KMK a jeho důsledcích viz Josef Smolík, *Jak to bývalo? Kapitoly z paměti*. 37. Organizace na černé listině (2), *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/28), 4. Pozdější zpráva z roku 1973 od agenta s krycím jménem „TAJEMNÍK“ (pravděpodobně se jednalo o Milana Salajku) zmiňuje bez bližšího vysvětlení Smolíkovy údajné útoky proti Hromádkovi a Ondrovi z let 1968. Záznam ze schůzky se spolupracovníkem „TAJEMNÍKEM“ ze dne 8.5.1973, ABS, Historický fond MV, H-697-23-44. O vynucené rezignaci Jaroslava N. Ondry na funkci generálního sekretáře KMK, kterou oznámil 5. 11. 1969, viz Gerhard Lindemann, *Sauerteig im Kreis der gesamtchristlichen Ökumene. Das Verhältnis zwischen der Christlichen Friedenskonferenz und dem Ökumenischen Rat der Kirchen*, in: Gerhard Besier – Armin Boyens – Gerhard Lindemann, *Nationaler Protestantismus und Ökumenische Bewegung. Kirchliches Handeln im Kalten Krieg (1945–1990)*, Berlin: Duncker & Humblot, 1999, 778–785.
- 41 Josef Smolík byl takto charakterizován spolu s Ludkem Brožem (1922–2003) ve Zprávě o současné situaci v Křesťanské mírové konferenci majora Doksanského z 10.10.1972, ABS, Historický fond MV, H-697-22-91. Zpráva řadila Josefa Smolíka mezi „čelné členy tzv. Nové orientace, reakčního směru mladých evangelických duchovních v ČSSR, ostře vystupujících proti politice státu“. Sám Smolík v pamětech uvedl, že do Nové orientace přímo nepatřil, ale s jejími členy se stýkal v rámci Mírového odboru Svazu evangelického duchovenstva, jehož se stal později předsedou. Josef Smolík, *Jak to bývalo? Kapitoly z paměti*. 33. Nová orientace a mírový odbor, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/23), 4.

Amedea Molnára, aby se Smolík stal jeho proděkanem.⁴² Děkan Molnár pak musel vyvinout značné úsilí, aby dosáhl alespoň Smolíkovo jmenování vedoucím katedry praktické teologie.⁴³ Teprve v roce 1974 se vztah státních orgánů vůči Smolíkovi začíná měnit, což zřejmě souviselo mimo jiné i s navazováním prvních kontaktů mezi Křesťanskou mírovou konferencí a Světovou radou církví.⁴⁴ V únoru 1975 už je státními orgány pozitivně hodnocen Smolíkův upřímný zájem angažovat se v Křesťanské mírové konferenci a uvažuje se o něm jako o případném perspektivním kádru do vyšších funkcí v KMK.⁴⁵ Sám Smolík vyjádřil ve svých pamětech překvapení nad některými pro něj „nepochopitelnými věcmi“, kterými byla např. znovuotevřená možnost cestovat do zahraničí v roce 1974.⁴⁶ Už výše byla zmínka o tom, že podle Smolíkových slov při nominaci na volbu za člena ústředního výboru Světové rady církví rozhodovalo, že nebyl zkompromitován činností v KMK a měl tak ve Světové radě církví důvěru.⁴⁷ Nakonec přišla i nabídka, aby Smolík přijal funkci generálního sekretáře KMK místo Karola Tóthyho (1934–2013), který měl nahradit metropolitu Nikodima (1929–1978) na místě prezidenta KMK. Josef Smolík tuto nabídku odmítl s odkazem na práci na skriptech z homiletiky a vedení

42 Státními úřady byl pro tuto funkci navrhován a schválen Miloš Bič (1910–2004), i když si uvědomovaly jeho vysoký věk („jde prakticky o důchodce“). Pohovory s profesory KBF na církevním odboru MV – zpráva, 3.11.1972, ABS, Historický fond MV, H-697-22-169.

43 Smolík ve svých pamětech chybně uvádí, že se tak stalo po smrti Josefa B. Jeschkeho (1902–1977). Josef Smolík, *Jak to bylo? Kapitoly z pamětí*. 46. Odešli kolegové, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/36), 4. Ve skutečnosti šlo o Jeschkeho odchod do penze k 1.10.1972. Průtahy naznačuje i informace v Ročence KEBF z roku 1973, kde je uvedeno, že po odchodu Jeschkeho do důchodu zůstává katedra praktické teologie bez katedrového profesora, kterým je navržen Josef Smolík. *Ročenka Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze (1973)*, Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Ústředním církevním nakladatelství, 1973, 6. Smolík byl nakonec jmenován později se zpětným datem od 1.10.1972.

44 K prvnímu setkání zástupců obou organizací došlo v Ženevě v únoru 1974. Zpráva k současné situaci v KMK z února 1975, 3, ABS, Historický fond MV, H-697-28-75.

45 Zpráva z února 1975 uvádí, že Smolík je „zkompromitován krizovým obdobím let 1968–69“. Prokazuje sice upřímnost a poctivost, která byla prověřena, ale je nutno prověrku nadále opakovat. Zpráva k posledním poznatkům KMK a SRC z února 1975, 8–9, ABS, Historický fond MV, H-697-28-15 a H-697-28-16.

46 Smolík uvádí možnost účasti na zasedání Komise pro víru a řád v Ghaně. Josef Smolík, *Jak to bylo? Kapitoly z pamětí*. 47. Tajná strategie moci, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/37), 4. Jednalo se o zasedání v Akkře, které se konalo na přelomu července a srpna 1974.

47 Smolík, *Jak to bylo? Kapitoly z pamětí*. 49. Člen ústředního výboru, 4.

homiletických seminářů.⁴⁸ Poté, co se při setkání s Tóthem přesvědčil o tom, že to byl jeho návrh, vytkl mu, že to s ním předem nekonzultoval, a jejich vzájemné vztahy ochladly.⁴⁹

Když se Josef Smolík zpětně ohlížel na své působení ve Světové radě církví, tj. když reflektoval svůj vklad nesmírné energie do těchto ekumenických grémií a aktivit, uvedl, že do ní vstupoval s přesvědčením, že se uprostřed ní vytváří jádro budoucí jedné církve Kristovy.⁵⁰ Přiznání k ženevské podobě ekumenického hnutí se mu krylo s vyznáním jedné, svaté, obecné apoštolské církve. Postupně však zjistil, že se mýlil. Došel k přesvědčení, že role ekumenického hnutí reprezentovaného Světovou radou církví může pouze vytvářet a zajišťovat platformu, na které mohou církve vést dialog.

Domácí ekumena

Co se týče Smolíkova působení v rámci domácí ekumeny, stojí za pozornost Smolíkova stížnosti, že jeho aktivity v rámci Světové rady církví a dalších mezinárodních grémií nebyly synodní radou Českobratrské církve dosta-

48 Josef Smolík, Jak to bylo? Kapitoly z paměti. 48. Nebezpečná hra, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/38), 4. Podle zprávy o rozhovoru s agentem PROFESOREM (tj. Smolíkem) o jeho jednání s Tóthem během zasedání skupiny teologů v Praze ve dnech 7. – 8. 2. 1978 Smolík nabídku odmítl s odkazem na svůj zdravotní stav, který mu neumožňoval plnou výkonnost. Rozhovor s K. Tóthem z 16. 2. 1978. ABS, Historický fond MV, H-697-34-206 a H-697-34-207. Funkci generálního sekretáře KMK přijal Lubomír Miřejovský na zasedání pracovního výboru KMK v Moskvě v dubnu 1978 a zůstal v ní až do zrušení KMK v roce 1990. Miřejovský, *Dopisy z XX. století*, 338–340. Miřejovského líčení, podle kterého mu funkci nabídl až metropolita Nikodim v Moskvě je třeba korigovat zprávami státních orgánů, podle kterých se o jeho kandidatuře uvažovalo už od ledna 1978. Dne 7. 3. 1978 přijal Miřejovský nabídku kandidovat na funkci při setkání s Karlem Hružou, vedoucím sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury ČSR. Dne 14. 3. 1978 byl představen jako kandidát Tóthovi. Tóth s jeho kandidaturou souhlasil, ale nesouhlasil s Miřejovského cestou do Moskvy na zasedání pracovního výboru. Varoval před jakýmkoliv náznaky skutečnosti, že iniciativu v personálních otázkách má státní správa a nikoliv KMK. Viz Výběr kandidátů do čelních funkcí KMK, 13. 3. 1978. ABS, Historický fond MV, H-697-34-258 a Oficiální představení kandidáta na funkci gen. tajemníka KMK TÓTHOVI na min. kultury, 21. 3. 1978. ABS, Historický fond MV, H-697-34-262.

49 Tamtéž. Karoly Tóth prosazoval Josefa Smolíka do struktur KMK už v minulosti. Např. spolu s Ludkem Brožem do mezinárodní komise KMK na podzim roku 1972, tj. v době, kdy byl Smolík ještě pro státní úřady nežádoucí. Zpráva o současné situaci v Křesťanské mírové konferenci z 10.10.1972, ABS, Historický fond MV, H-697-22-91.

50 Josef Smolík, Jak to bude? Kapitoly z paměti. 83. Krize ekumeny, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 88 (2003/35), 4.

tečně doceněny. Posteskl si, že informace ze světové ekumeny, publikované především v Křesťanské revue, zřejmě s větší vděčností přijímali domácí katolíci než představitelé vlastní církve.⁵¹ Zároveň se cítil odsunutý, když nebyl jmenován do nové komise pro ekumenickou práci synodní rady zřízené v roce 1973.⁵² Zřejmě to vnímal jako neuznání nepochybně pozoruhodné předchozí ekumenické spolupráce, kterou se podařilo rozvinout v rámci několika setkání předchozí ekumenické komise v letech 1970 a 1971. Zástupci Českobratrské evangelické církve, vedeni právě Josefem Smolíkem, a ekumenická komise římskokatolické církve, vedená Antonínem Mandlem (1917–1972), spolu jednali o otázce uznání křtu, o problematice smíšených manželství, o společné formulaci modlitby Otče náš a Apoštolského vyznání.⁵³ Přestože se ani jeden z úkolů komise nepodařilo dotáhnout do úspěšného konce, přispěla společná setkání k vytvoření atmosféry důvěry a přátelství. Jedním z projevů takto navázaných přátelských vztahů byla aktivní účast Josefa Smolíka při zádušní mši za Antonína Mandla na jaře 1972 v kostele sv. Kříže na Příkopěch, kde pronesl kázání během obřadu, který vedl Bonaventura Bouše (1918–2002).⁵⁴ Katolický kněz Bonaventura Bouše se věnoval liturgice a ve své farnosti prakticoval eucharistickou pohostinnost až do roku 1973, kdy mu úřady odebraly státní souhlas. Smolík vzpomínal, že při práci na *Agendě* se od Boušeho hodně učil.⁵⁵ Smolík byl také v kontaktu s výraznou postavou katolického disentu Josefem Zvěřinou (1913–1990), setkávali se na ekumenických bohoslužbách v Uhříněvsi.

Zajímavá byla i výměna dopisů s Josefem Zvěřinou ohledně mariologie v roce 1987, která dobře ilustruje Smolíkův postoj k ekumenickému dialogu.⁵⁶ Jednalo se o (nedatovaný) dopis Josefa Zvěřiny redakci Křesťanské revue s názvem *Prosba katolických křesťanů*, který reagoval na slova Josefa Smolíka z úvodníku v čísle 1987/5, že po vydání encykliky papeže Jana Pavla II. o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve Redemptoris Mater z 25. března 1987 a vyhlášení Mariánského roku „dochází a nepochybně dojde

51 Smolík, Jak to bylo? Kapitoly z paměti. 57. Ekumenický turista, 4.

52 Smolík, Jak to bylo? Kapitoly z paměti. 49. Člen ústředního výboru, 4.

53 Materiály komise viz Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické (ÚA ČCE), fond Synodní rada ČCE, k. XXV/1, Ekumenismus, složka Ekumenická komise.

54 Josef Smolík, Jak to bývalo? Kapitoly z paměti. 40. Podivuhodná přátelství, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 87 (2002/30), 4.

55 Tamtéž.

56 Korespondence je roztroušeně uložena mezi korespondencí spojenou s Křesťanskou revue ve Smolíkově pozůstalosti. AUK, fond Josef Smolík, k. 25.

k ochlazení ekumenických styků“.⁵⁷ Josef Zvěřina uvedl, že obě zmíněné aktivity papeže Jana Pavla II. naopak katolíci chápou jako „duchovní obnovu podle evangelia Ježíše Krista“. V dalším dopise ze dne 19. srpna 1987, tentokrát adresovaném přímo Josefu Smolíkovi, Josef Zvěřina vzpomněl na Smolíkova slova z roku 1969, když se v rámci přednášek s názvem *Živá teologie* vyjádřil, že s nerozdělenou církví uznává Marii jako Theotokos a jako prvního svědka víry. Obrací se na Smolíka s prosbou, aby nedovolil ochlazení ekumenických styků. V odpovědi Zvěřinovi z 25. září 1987 Josef Smolík vysvětlil, že jeho dopis četl až v září, kdy už do dalšího čísla *Křestanské revue a Kostnických jisker* napsal poznámku o mariologii. Po přečtení dopisu zvažoval, zda oba texty nestáhnout, ale nakonec se po rozhovoru v redakci rozhodl texty vydat.⁵⁸ „Se vši rozhodností“ Zvěřinu ujišťuje, že nemají v redakci v úmyslu vyhlášovat na základě mariánského roku nějaké moratorium na ekumenické styky nebo na jejich narušení či oslabení, jak ostatně „naprosto jasně“ napsal v editoriale pro *Křestanskou revue*, pravděpodobně v reakci na Zvěřinův dopis.⁵⁹ Vyjádřil lítost nad tím, že v rámci ekumenické komise nedospěli ke společnému stanovisku o křtu, pokud jde o jeho společnou formulaci, „případně až do konkrétních ekklesiologických a etických důsledků“. Uznal, že v domácím evangelickém prostředí je mnoho předsudků, se kterými nemůže souhlasit. Na druhou stranu podle Smolíka existuje z reformačního úhlu pohledu na mariologii hluboký rozdíl. Nebylo by poctivé a neumožňovalo by to skutečný ekumenický rozhovor, pokud by byl z jakýchkoliv vnějších důvodů zamlčován. V závěru Smolík přijal a opětoval Zvěřinovu „výzvu k modlitbám za jednotu Kristova lidu v obecenství církve zvítězilé, v níž přední místo patří matce Páně Marii.“

Dalo by se pokračovat ve vyjmenovávání řady dalších dokladů konkrétních ekumenických kontaktů a aktivit, které jsou svědectvím o Smolíkově prak-

57 Josef Smolík, *Perspektivy budoucnosti*, *Křestanská revue* 54 (1987/5), 97. Mariánský rok oznámil papež Jan Pavel II. při bohoslužbě dne 1. ledna 1987 na období od Letnic 1987 do slavnosti Nanebevzetí Panny Marie v roce 1988, tj. od 7. června 1987 do 15. srpna 1988.

58 Josef Smolík, *Mariologie*, *Křestanská revue* 54 (1987/8), 171–172.

59 „V čísle přinášíme poznámku k mariánskému roku. Jsme vzdáleni toho, chtít touto poznámkou narušovat rozvoj ekumenických kontaktů. Tyto kontakty by však ztrácely svůj ekumenický charakter, kdyby v nich evangelíci nepověděli upřímně a otevřeně, co a jak v této otázce věří.“ Josef Smolík, *Charismatická hnutí*, *Křestanská revue* 54 (1987/8), 170.

tickém ekumenismu, mezi ně by nepochybně patřila i jeho mnohaletá práce pro Kostnickou jednotu, jejímž předsedou se na sklonku svého života stal.⁶⁰

Jednota ve slovu a svátosti ve sboru

Jaké však bylo základní zakotvení jeho ekumenických úvah? Opět je možné odkázat na text Pavla Filipiho v *Kostnických jiskrách*, tentokrát jeho zamyšlení nad teologií Josefa Smolíka u příležitosti 70. narozenin v roce 1992.⁶¹ Konstatuje v něm, že každý, kdo jen trochu zblízka sledoval Smolíkovu teologickou práci, byl udiven množstvím témat, jimiž se zabýval. Filipi Smolíkovu obsáhlé dílo uspořádává do soustředných kruhů. Největší poloměr má kruh, ve kterém se Smolík věnoval problému dějin, světa a politiky. O poznání menší, ale pořád ještě veliký poloměr má kruh ekumenický. Nejužší kruh Smolíkovy teologické tvorby je věnován problematice existence místního sboru: kázání, svátosti, katecheze, pastorace a bohoslužby. Filipi konstatoval, že při těchto tématech se Smolíkovu srdce vždycky rozbuší nejhlasitěji. Mezi jednotlivými kruhy existuje podle Filipiho souvislost a Smolík celým svým dílem vyjadřoval základní přesvědčení, že pohyb teologického myšlení vychází od centra, jímž je sbor, a postupuje po linii: sbor – církev – ekumena – svět. Smolík samozřejmě nezpochybňuje i opačný pohyb, který představují prorocké výzvy přicházející z ekumeny a ze světa, ale tyto výzvy je možné správně pochopit jen v konkrétním společenství, shromážděném ke zvěstování evangelia a k oslavě Hospodinova jména. Zároveň podle Filipiho Smolík upozorňoval na nebezpečí „eklesiocentrismu“, takže model soustředných kruhů je třeba upravit tak, že v jejich středu ve skutečnosti není sbor a jeho bohoslužby, ale živý a vzkříšený Kristus, který koná své dílo a své vyznavače vysílá do světa.

Skutečně by se dala najít celá řada dokladů důrazu na místní sbor přímo v díle Josefa Smolíka. Např. v už zmíněném autobiografickém závěru knihy *Kristus a jeho lid* uvedl, že základním téma knihy, tj. „sbor Kristova lidu rostoucí z eucharistie a svým posláním zacílený do světa“, ho již od mládí svou vnitřní silou přitahovalo a neustále se k němu vracel.⁶²

60 Svoji činnost v rámci Kostnické jednoty stručně shrnuje ve svých pamětech. Josef Smolík, Jak to bude? Kapitoly z paměti. 73. Prapor s kalichem, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 88 (2003/), 4.

61 Pavel Filipi, Soustředné kruhy (k teologii Josefa Smolíka), *Kostnické jiskry* 77 (1992/12), 4.

62 Smolík, *Kristus a jeho lid*, 249.

Také úvahy o krizi ženevské ekumeny vedly Smolíka na úroveň sboru shromážděného při bohoslužbě.⁶³ Základ jednoty podle něj totiž není třeba složitě hledat nebo nějak organizačně a institučně vytvářet. Základ je položen jednou provždy. Neviditelná jednota Kristova lidu ve víře už existuje a při vysluhování večeře Páně na ní dává Duch svatý věřícím křesťanům podíl: „Bída ekumenismu je v tom, že se nám při svaté Večeři začaly ztrácet obzory jedné svaté církve, že jsme večeři Páně zindividualizovali, jsme při ní jen sami s Kristem, i trpící bližní, /tedy/ spojení večeře Páně s diakonií se nám ztratilo. Obnova ekumenismu musí začít u stolu Páně.“ K tomu, jak by taková obnova měla konkrétně vypadat, Smolík uvedl: „Budeme-li ve svých sborech vrůstat ve slově a svátosti Kristova stolu do jednoty církve, pak nás nutně povede k bratrům a sestřím z jiných jednot.“⁶⁴

Osobní vzpomínka

Na závěr si dovolím připojit osobní vzpomínku na profesora Smolíka, která v podstatě navazuje na tato jeho slova a je spojena s jeho další praktickou ekumenickou aktivitou. Jednalo se o jeho spolupráci při výuce na Institutu ekumenických studií, přijatém Evangelickou teologickou fakultou jako bakalářský obor Teologie křesťanských tradic. Jeho homiletické semináře se studenty během zářijového studijního soustředění, které ústily do přípravy nedělní bohoslužby, byly vždy velmi zajímavé a obohacující. Potěšilo mě, když jsem se ve Smolíkových pamětech dočetl, že i jeho tato spolupráce velmi těšila. Oceňoval, že tomuto studijnímu programu záleží na duchovním životě studentů, který je považován za důležitou součást teologického studia. Byl vděčný, že se mohl podílet na tomto ekumenickém společenství: „Nikdo by nevěřil, jak napínavé a živé jsou rozhovory, když se začínou otvírat tajemství Písem.“⁶⁵

63 Smolík, Jak to bude? Kapitoly z pamětí. 83. Krize ekumeny, 4.

64 Tamtéž.

65 „Při zkouškách trpí profesor víc než student. Avšak při přijímacích a při závěrečných bakalářských zkouškách na Institutu sedávám rád. Institut na rozdíl od fakulty sleduje duchovní život svých studentů a záleží mu na něm jako na předpokladu teologického studia. Radostí jsou pro mne homiletické semináře, které na Institutu mívám, ústící do přípravy nedělní eucharistické bohoslužby. Nikdo by nevěřil, jak napínavé a živé jsou rozhovory, když se začne otevírat tajemství Písem. Však ty homiletické semináře jsou to, po čem se mi v pensii nejvíce stýská.“ Josef Smolík, Jak to bude? Kapitoly z pamětí. 71. Setkání s církví v podzemí, *Evangelický týdeník – Kostnické jiskry* 88 (2003/22), 4.

Tímto konkrétním způsobem názorně ukazoval, jak společné rozhovory nad Písmem, ústící ve společnou modlitbu a bohoslužebné slavení, jsou velmi důležitou součástí na cestě k jednotě křesťanů. S ohledem na toto praktické zaměření Smolíkovy ekumenické aktivity mu právem náleží označení *praktický ekumenik*.

Mgr. et Mgr. Martin Vaňáč, Ph.D.

Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta

Černá 9, 110 00 Praha 1

Česká republika

vanac@etf.cuni.cz